

Avoimen hallinnon tilaisuus Kouvolassa 24.9.2019

Kunta- ja omistajaohjausministeri Sirpa Paatero: Avoimuus ja digitaalisuus – suomalaisia valttikortteja?

Hallitusohjelman tavoitteena osallistava ja osaava Suomi

Ilmastonmuutos, globalisaatio, kaupungistuminen, väestön ikääntyminen ja teknologinen kehitys muuttavat Suomea ja maailmaa ehkä nopeammin kuin koskaan aikaisemmin. Muutos tarjoaa suuria mahdollisuuksia maamme kehittämiseksi, mutta luo myös turvattomuutta ja huolta tulevastä. Murroksen keskellä politiikan on tarjottava ihmisille turvaa ja toivoa paremmasta huomisesta.

Suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet ovat kunnossa, mutta maailman muutos ja tulevaisuuden haasteet edellyttävät pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin uudistamista ja vahvistamista. Hallituksemme tavoitteena on hallitusohjelman otsikon mukaisesti luoda osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta vuoteen 2030 mennessä.

Luottamus ihmisten ja yhteiskunnan eri toimijoiden välillä on perinteisesti ollut Suomen vahvuus ja suomalaista yhteiskuntaa koossa pitävä voima. Se on edellytys sosiaalisesti kestävä yhteiskunnan rakentamiselle. Sosiaalinen kestävyys on sitä, että kannamme vastuuta toinen toisistamme ja yhteisestä tulevaisuudesta. Sosiaalinen kestävyys on sitä, että ihmisten välillä vallitsee oikeudenmukaiseksi koettu tasa-arvo. Sosiaalinen kestävyys on huolenpitoa koko Suomesta ja maamme tasapuolisesta kehityksestä. Ihmisille on tarjottava aito mahdollisuus rakentaa oman elämänsä polkua riippumatta siitä, missä he elävät. Laadukkaat julkiset palvelut tuottavat hyvinvointia – luottamusta siihen, että jokaisesta pidetään huolta, kun omat voimat eivät riitä. Haluamme, että kaikki pysyvät mukana.

Hallitusohjelman kuusi lupaus

Hallitusohjelmassa korostamme kuutta tärkeää lupaus politiikan uudistamisesta. Nostan lupauksista esiin kolme: lupauksen hallinnon jatkuvasta oppimisesta, lupauksen uudenlaisesta vuorovaikutuksesta ja lupauksen sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta. Lupaus hallinnon jatkuvasta oppimisesta tarkoittaa sitä, että jatkuvan muutoksen keskellä emme kuvittele tietävämme etukäteen, mikä toimii ja mikä ei. Sen sijaan etsimme tietoa, kokeilemme ja kuuntelemme, jotta osaamme toimia tavoilla, joista suomalaiset hyötyvät. Lupaus uudenlaisesta vuorovaikutuksesta tarkoittaa sitä, että kehitämme tapoja tuoda yhä laajemman joukon kansalaisia osaksi yhteiskunnan uudistamista. Uudenlainen vuorovaikutus tarkoittaa sekä ihmisten osallistumista julkisen hallinnon toimintaan aiempaa enemmän, että uusien vuorovaikutusmenetelmien etsimistä ja kokeilemistä. Kolmantena vielä lupaus sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta. Vanheneva väestö on huolissaan palveluista, niiden laadusta ja toimeentulosta. Nuoret ovat huolissaan elämän edellytyksistä maapallolla ilmastonmuutoksen keskellä, mutta myös omista koulutus- ja työmahdollisuuksistaan yhä epävarmempien työmarkkinoiden maailmassa. Lupaus sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta tarkoittaa sitä, että jokaisella nuorella on mahdollisuus opiskella, osallistua ja toteuttaa unelmiaan. Samalla haluamme taata kaikille arvokkaan vanhuuden, jossa kukaan ei jää yksin. Yhdenkään nuoren ei pidä syrjäytyä, eikä yhdenkään ikäihmisen pidä pelätä vanhenemista.

Nämä lupaukset eivät ole helppoja toteuttaa emmekä suhtaudu niihin kevyesti. Yhteiskunnan uudistaminen ja tasa-arvon lisääminen on mahdollista vain vahvistamalla ihmisten luottamusta demokraattisen järjestelmämme toimintakykyyn. Tämä edellyttää hallinnolta kunnianhimoisia tavoitteita ja määrätietoisia toimia.

Julkisen hallinnon strategia valmisteilla

Hallitus valmistelee julkisen hallinnon strategian, jonka keskeinen tavoite on kansalaisille annettava palvelulupaus. Strategialla tavoitellaan julkisen hallinnon läsnäolon vahvistamista suomalaisten arjessa koko maan alueella molemmilla kansalliskielillä, digitaalisen esteettömyyden kehittämistä ja selkeän hallinnollisen kielen käytön laajentamista.

Digitalisaatio tarjoaa mahdollisuuksia, mutta myös riesaa

Digitalisaatio tarjoaa paljon mahdollisuuksia lupauksen täyttämiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen, mutta se aiheuttaa myös huolta. Digimaailmasta onkin tullut toisinaan varsinainen riesa, vaikka sen pitäisi auttaa, palvella ja helpottaa kansalaisten elämää. Tähän liittyvät haasteet ovat moninaisia ja koskettavat eri tavoin eri ihmisiä. Ohjelmassamme hallitus sitoutuu kehittämään viranomaispalveluja heille, joilla ei ole mahdollisuuksia käyttää sähköisiä palveluja. Samalla vahvistamme tukipalveluja, joilla edistetään ikäihmisten kykyä käyttää sähköisiä palveluja. Lapsia ja nuoria autetaan suojautumaan ja käsittelemään verkossa kohtaamiaan ongelmia. Sähköisten palveluiden esteettömyyttä parannetaan, selkokielen käyttöä lisätään. Kansalaisten oikeus monipuoliseen, moniääniseen ja luotettavaan tietoon varmistetaan. Henkilötietojen suojaa kehitetään määrätietoisesti. Hallitus seuraa tekoälyn käytön vaikutuksia ihmisten yhdenvertaisuuteen. Lisäksi hyödynnämme digitaalisten ja muiden työvälineiden tarjoamia mahdollisuuksia kansalaisten kuulemisessa.

Suomi tunnetaan teknologisen kehityksen, innovaatioiden ja kokeilukulttuurin edelläkävijänä. On kuitenkin tärkeää varmistaa, että digitalisaatio tapahtuu ihmisten ehdoilla. Kaikkien on voitava osallistua, toimia ja vaikuttaa digitalisoituvassa yhteiskunnassa, myös heidän, jotka tarvitsevat erityistä apua.

Avoimuus on perusarvomme

Avoimuus on yksi suomalaisen yhteiskunnan perusarvoista, muiden pohjoismaiden tavoin. Avoimuudella on keskeinen rooli sosiaalisesti kestävässä yhteiskunnassa, tasa-arvon ja toimivien palveluiden rakentamisessa.

Tänään julkistamme myös avoimen hallinnon neljännen kansallisen ohjelman. Hienoa, että voimme tehdä sen tänään Kouvolassa teidän kanssanne. Suomi on kansainvälisesti avoimen hallinnon edelläkävijä. Avoimuus ei kuitenkaan ole asia, joka tulisi valmiiksi. Ei voi laittaa rastia ruutuun ja sanoa ”tehty on ja valmista”. Avoimuus on asia, jota pitää vaalia, edistää ja parantaa koko ajan.

Suomi on osa kansainvälistä kumppanuutta

Suomen kansallinen ohjelma on osa laajaa 79 maan avoimen hallinnon kumppanuushanketta (Open Government Partnership). Suomi liittyi Open Government Partnershipiin kuusi vuotta sitten vuonna 2013. Maailmalaajuisen OGP:n tavoitteena on läpinäkyvämmän, tuloksellisemman ja tilivelvollisemmän hallinnon kehittäminen. Tavoitteena on kehittää hallinnon ja kansalaisten välistä vuorovaikusta ja edistää kansalaisten osallisuutta. OGP tähtää konkreettisiin läpinäkyvyyttä,

kansalaisten osallisuutta, korruption vastustamista ja uusien teknologioiden hyödyntämistä koskeviin sitoumuksiin osallistuvilta mailta.

Suomi liittyi mukaan tähän kumppanuushankkeeseen juuri siitä syystä, että pidämme ratkaisevan tärkeänä, että kehitämme avoimuutta jatkuvasti eteenpäin. Tämän signaalin halusimme antaa myös kansainväliselle yhteisölle ja näin kannustaa myös muita tekemään samoin.

Suomen vahvuuksia on, että avoimuus on meillä keskeinen, yhteinen arvo. Avoimuus on myös vahvasti paalutettu lainsäädäntöömme. Se näkyy perustuslaissa, julkisuuslaissa, kuntalaissa ja laajasti myös muualla lainsäädännössä.

Miksi avoimuuden edistäminen on meille niin tärkeää? Avoimuudella halutaan edistää läpinäkyvyyttä, jotta on mahdollista saada tietoa ja hyödyntää sitä. Näin haluamme myös torjua ja ennaltaehkäistä korruptiota. Avoimuudella halutaan edistää kaikkien tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan kehittämiseen. Haluamme myös tällä tavoin vahvistaa kansalaisten ja muun yhteiskunnan sekä hallinnon välistä luottamusta.

Uusien mahdollisuuksien hyödyntäminen

Jatkuva kehittäminen tarkoittaa, että hallinto tekee ja kehittää nykyisiä toimintatapojaan paremmiksi ja tekee vielä nykyistä enemmän avoimuuden, osallisuuden ja luottamuksen varmistamiseksi. Mutta se tarkoittaa myös uusien innovaatioiden tuomista hallintoon ja teknologian tuomien uusien mahdollisuuksien hyödyntämistä ja vastaanottavuutta uusille ideoille. Yksi hieno tämän päivän ja tulevaisuuden mahdollisuus on tekoälyn hyödyntäminen. Senkin on kuitenkin tapahduttava arvojemme mukaisesti. Siksi avoimen hallinnon nyt julkaistavan ohjelman yksi sitoumus on luoda yhteinen ohjeistus tekoälyn eettisestä käytöstä. Tällä halutaan varmistaa, ettei tekoälyjärjestelmissä hyödynnetä välittömästi tai välillisesti syrjiviä toimintamalleja.

Kaikkien mahdollisuus osallistua

Nostan uudesta ohjelmasta myös toisen esimerkin, jolla halutaan vahvistaa kaikkien mahdollisuuksia osallistua. Esimerkkini on selkokielen osaamisen edistäminen hallinnossa. Selkokeskuksen selvitysten mukaan lähes 700 000 eli noin joka kahdeksas suomalainen tarvitsisi selkokieltä. Kuitenkin selkokielisiä aineistoja on vielä todella vähän. Olemme ylpeitä suomalaisesta julkisuuslainsäädännöstä, mutta on hyvä muistaa, että tieto ei kuitenkaan ole aidosti julkista, jos sitä ei ole mahdollista ymmärtää. Silloin se on vain vaikeasti ymmärrettävää tekstiä tai puhetta, mutta ei tietoa.

Avoimuuden ja osallisuuden edistämässä haluamme erityisesti vahvistaa suhteellisesti heikoimmassa asemassa olevien mahdollisuuksia. Meillä on yhteiskunnassamme ihmisiä, joilla on halu ja mahdollisuus osallistua. Haluamme tukea, että niin on jatkossakin. Meillä on myös niitä, joilla on kaikki mahdollisuudet, mutta ei halua osallistua. Haluamme löytää tapoja ja keinoja, joilla nämä henkilöt kokisivat mielekkääksi olla mukana yhteiskuntaa kehittämässä. Sitten meillä on Suomessa ihmisiä, joilla olisi halua osallistua, mutta ei mahdollisuutta. Syyt voivat olla monenlaisia ja yksi syy voi olla esimerkiksi kieli. Haluamme purkaa niitä esteitä, joita näiden ihmisten osallisuuden tiellä on. Selkokielisen tiedon ja palvelun parantaminen on yksi keinoista. Ja vielä neljäntenä ryhmänä meillä on ihmisiä, joilla ei ole halua eikä mahdollisuuksia osallistua. Yhdessä meidän on mietittävä, miten voimme heidän mahdollisuuksiaan ja kiinnostustaan tukea ja auttaa rakentamaan.

Kaikkien ihmisten ei tarvitse koko ajan olla kiinnostuneita tai osallistua. Mutta on ensi arvoisen tärkeää, että ihmiset tietävät ja kokevat, että halutessaan heillä on hyvät ja samat mahdollisuudet kuin muillakin.

Avoimuus on asenne

Avoimessa hallinnossa on kyse paljon myös asenteesta. Siitä, että hallinto on vastaanottavainen uusille ideoille ja ajatuksille. On tärkeää, että hallinnossa kuuntelemme vilpittömin ja avoimin mielin.

Tämän kestäväen avoimuuden kulttuurin tukemiseen ja vahvistamiseen haluamme erityisesti vaikuttaa uuden toimintaohjelmamme toimenpiteillä.